

А.П.Грыцкевіч
(Мінск)

Радавод Тышкевічаў

Тышкевічы – магнацкі род на Беларусі, прадстаўнікі якога займалі дзяржаўна-адміністрацыйныя і вайсковыя пасады ў Вялікім княстве Літоўскім у XVI–XVIII стст. Мелі герб “Ляліва”. Яны былі ўладальнікамі вялікіх маёнткаў у Беларусі, на Украіне і ў Літве. Радавод Тышкевічаў вывучалі А.Банецкі (XIX ст.), М.Тышкевіч і В.Двожачэк у Польшчы, А.Грыцкевіч у Беларусі (XX ст.). Нашы артыкулы аб роду Тышкевічаў змешчаны ў Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, Беларускай Энцыклапедыі і артыкул у кнізе “Памяць. Лагойскі раён” [1, с. 93–97].

Род Тышкевічаў паходзіць ад Каленіка Мішковіча (XV ст.), якому вялікі князь Свідрыгайла падараваў у 1437 г. сяло Буркаўцы і слабадзішчы (г. зн. сёлы з ільготамі для сялян), Мігеявічы, Хадарковічы і Ейковічы ў Жытомірскім павеце, а таксама сёлы Астаф’ева, Вальковічы, Дэмадковічы, Вішчы і Кусонічы ў Оўруцкім павеце. Каленік Мішковіч атрымаў значны маёнтак Чарталесы, у якім пазней быў пабудаваны горад Бярдзічаў, што знаходзіўся ва ўладанні Тышкевічаў. З цягам часу колькасць маёнткаў у прадстаўнікоў гэтага роду павялічвалася.

Ад сына Каленіка – Тышкі (Цімафея) род пачаў называцца Тышкевічы. Да другой паловы XVI ст. Тышкевічы належалі да праваслаўнага веравызнання. Пасля Тышкевічы прынялі каталіцтва.

У XVI ст. род падзяліўся на дзве галіны: Скумінаў-Тышкевічаў (гэтая старэйшая галіна скончылася 26 чэрвеня 1808 г.) і малодшую галіну – Тышкевічаў-Каляніцкіх, або Тышкевічаў “на Лагойску і Бярдзічаве”. Апошняя галіна, у сваю чаргу, у XVIII ст. падзялілася на так званыя беларускую і ўкраінскую лініі (паводле маёнткаў). У першай палове XVI ст. Тышкевічы набылі Лагойск, які стаў

галоўным цэнтрам іх валоданняў у Беларусі. Лагойскае графства і Бярдзічаў на Украіне сталі непадзельнымі маёнткамі (маяратамі).

Васіль Тышкевіч (памёр 13.08.1571), ваявода смаленскі, атрымаў ад караля польскага і вялікага князя літоўскага Жыгімонта Аўгуста 5 лістапада 1569 г. тытул графа “на Лагойску і Бярдзічаве”, якім карысталіся яго нашчадкі. Графскі тытул на Скумінаў-Тышкевічаў пашыраны не быў. Яны заставаліся нетытулаванымі магнатамі. У XIX ст. Тышкевічы становяцца ўладальнікамі Біржанскай ардынацыі (непадзельнага маёнтка) у Жамойціі, у Ковенскай губерні.

Ад Васіля Тышкевіча паходзіць разгалінаванае патомства графаў Тышкевічаў. Сын Васіля Тышкевіча – Юрый Васілевіч Тышкевіч Лагойскі (памёр у 1576 г.) быў на дыпламатычнай службе, у 1552 г. ездзіў паслом у Крымскае ханства, у 1554 г. – у Маскву. У 1566 г. Юрый Васілевіч стаў ваяводам брэсцкім.

Адзін з малодшых сыноў Юрыя – Пётр (памёр у 1631 г.) быў з 1618 г. ваяводам мінскім. З яго сынам Казімірам (памёр у 1652 г.), падчасым літоўскім, згасла гэтая лінія.

Другім сынам Юрыя Васілевіча быў Марцін Тышкевіч “з Лагойска” (памёр пасля 14.03.1595 г.), войт мінскі з 1582 г. і маршалак Слонімскага павета. Яго сын Юзэф і ўнук Мікалай пасад не займалі. Сын Мікалая – Эмануэль Уладзіслаў (памёр у 1704 г.) быў толькі павятовым падстоляем брэсцкім, а яго старэйшы брат Міхал Ян (памёр у 1703 г.) быў віцебскім ваяводам.

Ад сыноў Эмануэля Уладзіслава Тышкевіча паходзіць украінская лінія Тышкевічаў. Іх продак – трэці сын Эмануэля Тэадор (памёр у 1748 г.), падстолій брэсцкі. Да ўкраінскай лініі Тышкевічаў належыць вядомая польская кінаактрыса Беата Тышкевіч (нар. 14.08.1938 г. у Варшаве).

Ад чацвертага сына Эмануэля Уладзіслава – Міхала Яна “з Лагойска” (памёр пасля 1762 г.), старосты стшалкоўскага,

і паходзіць беларуская лінія графскага роду, якая аддзялілася ад украінскай лініі.

Старэйшы сын Міхала Яна – Феліцыян (1719–1792) быў генерал-маёрам войска Вялікага княства Літоўскага з 1759 г. і старостам стшалкоўскім. Феліцыян Тышкевіч меў двух сыноў – Дамініка (каля 1750–1813), які быў маршалкам шляхты Барысаўскага павета ў 1807–1811 гг. і меў нашчадкаў (але яго лінія згасла) і Пія (памёр у 1858 г.). Пій Тышкевіч быў таксама маршалкам шляхты Барысаўскага павета ў 1814–1820 гг. Яго сыны – вядомыя грамадскія дзеячы, гісторыкі, краязнаўцы і археолагі Канстанцін (1806–1868) і Яўстафій (1814–1873). Лінія Феліцыяна вымерла.

Другі сын Міхала Яна Тышкевіча “з Лагойска” – Антоні Казімір (1723–1778) быў генерал-лейтэнантам у войску Вялікага княства Літоўскага. Меў сына Вінцэнта (1757–1816), які з 1780 г. быў пісарам вялікім літоўскім, а ў 1781 г. і рэфэрэндарам вялікім літоўскім, старостам стшалкоўскім. З 1778 г. граф Вінцэнт Тышкевіч быў жанаты з князеўнай Марыяй Тэрэсай Панятоўскай, пляменніцай караля і вялікага князя Станіслава Аўгуста Панятоўскага і сястрой Юзэфа Панятоўскага, маршала Францыі. Дзяцей у іх не было. І гэтая лінія Тышкевічаў згасла.

Трэці сын Міхала Яна – Юзэф Ігнацы (1724–22.12.1815) быў палкоўнікам у войску Вялікага княства Літоўскага і старостам велятыцкім. Ён меў сына Міхала (1761–4.09.1839), які быў камандзірам 17-га кавалерыйскага палка войска ВКЛ у 1812–1814 гг. Граф Міхал Тышкевіч атрымаў пасля Радзівілаў маёнткі з горадам Біржы, Дубінкі і іншыя ў Жамойці і Літве і стаў заснавальнікам Біржанскага маярата (непадзельнага маёнтка). Яго лінія працягваецца і цяпер.

Старэйшы сын Міхала Тышкевіча – Юзэф (1805–28.12.1844), уладальнік Палангі. Яго старэйшы сын – Міхал (1828–18.11.1897), уладальнік Біржанскага маярата, археолаг. Яго нашчадкі жывуць у Варшаве і іншых мясцовасцях Польшчы і Францыі. Другі сын Юзэфа Тышкевіча – Ян (1831–10.02.1892), уладальнік маёнткаў

Валожына, Вакі і іншых мясцовасцей. Яго ўнук Уладзіслаў (30.10.1898–1940) памёр у лагеры ў Расіі. Сын Уладзіслава – Ян (нар. 19.04.1927), кампазітар. Брат Уладзіслава – Міхал (нар. у 1903) у першым шлюбе быў жанаты са знакамітай у 30-я г. ХХ ст. актрысай і спявачкай Марыяй Анкай Петрусінскай (псеўданім Ганка Ордан) (1902–1950). Нашчадкі ўладальнікаў маёнтка ў Валожыне жывуць у Лондане і Бруселі.

Трэці сын Юзэфа – Юзэф (1835–2.06.1891) быў уладальнікам маёнткаў у Крэтынзе, Ландвараве і Паланзе, служыў капітанам у расійскай арміі. Сын Юзэфа – Уладзіслаў (26.06.1865–21.09.1936), уладальнік Ландварова, быў дэпутатам Дзяржаўнай думы Расіі. Яго сын Стэфан (24.11.1894–1.02.1976) быў у сваяцкіх адносінах з расійскім імператарскім домам, бо ў ліпені 1917 г. у Ялце ажаніўся з князёўнай Еленай Георгіеўнай Раманаўскай (15.01.1892–6.02.1971), дачкой герцага Лейхтенбергскага.

Нашчадкі з лініі Юзэфа Тышкевіча таксама жывуць у Польшчы, Францыі, Англіі, ЗША і Канадзе.

Як і іншыя беларускія, украінскія і польскія арыстакратычныя сем'і, род графаў Тышкевічаў прайшоў гістарычную эвалюцыю, а яго нашчадкі ў другой палове ХХ ст. увайшлі ў склад інтэлігенцыі розных краін свету.

1. *Грыцкевіч, А.П.* Род Тышкевічаў / А.П.Грыцкевіч // Памяць. Лагойскі раён. – Мн., 2003. – Кн. 1.

2. *Boniecki, A.* Poczet rodów w Welkiem Księstwie Litewskim w XV i XVI wieku / A.Boniecki. – Warszawa, 1887.

3. *Dworzaczek, W.* Genealogia. Tablice / W.Dworzaczek. – Warszawa, 1959. – Tablice 177 i 178.

4. *Tyszkiewicz* // Encyklopedyja Powszechna. – Warszawa, 1867. – Т. 25.